

SURA EL-INŠIRĀH: OTVARANJE PRSA

Almir FATIĆ

almirfat75@gmail.com

Fakultet islamskih nauka u Sarajevu

SAŽETAK: Sura El-Inširāh ili sura Eš-Šerh je 94. kur'anska sura. Objavljena je u Mekki kao dvanaesta sura po vremenskom rasporedu objavljivanja. Objavljena je odmah poslije sure Ed-Duhā i kao da je sadržajno nadopunjuje. Poput sure Ed-Duhā, i sura El-Inširāh obraća se direktno poslaniku Muhammedu, a.s., a potom svim njegovim sljedbenicima. Centralna tema ove sure jeste uzdizanje statusa Muhammeda, a.s., kako bi se on duhovno i psihološki utješio i ohrabrio. Naime, poslanstvo koje je on ponio na svojim plećima bila je velika promjena u njegovom životu. Postao je nosilac Znanja koje nijedan drugi ljudski um nije mogao obuhvatiti. Na samom početku pozivanja u islam suočio se s velikim problemima: društvo koje ga je do tada cijnilo i poštovalo, postalo je izrazito neprijateljsko prema njemu. Ova početna faza u njegovom poslanstvu mora da je na njega djelovala obeshrabrujuće, deprimirajuće i uznemiravajuće, te ga je to tištalo i osjećao se potištenim. A posao i zadatak koji je bio pred njim zahtijevao je nesvakidašnju emocionalnu stabilnost i krajnju psihološku izdržljivost. U takvom stanju objavljuju mu se sure Ed-Duhā i El-Inširāh kao utjeha, podrška, ohrabrenje kako bi se mogao nositi sa zadatkom poslanstva, ali, istovremeno, i obznana njegovog posebnog, uzvišenog položaja kod Svevišnjeg Allaha.

Ključne riječi: 94. sura, El-Inširāh, El-Šerh, šerh sadr, otvaranje prsa, Muhammed, a.s.

Uvod

El-Inširāh ili Eš-Šerh je 94. kur'anska sura. Ima osam ajeta. Objavljena je, prema konsenzusu učenjaka, u Mekki, kao dvanaesta sura po vremenskom rasporedu objavljivanja. S obzirom na njezinu blisku značenjsku i tematsku povezanost sa surom Ed-Duhā, objavljena je odmah poslije te sure. (Ibn Džuzejj, 2014; Bint al-Šāti', 2017; Asad, 2004) Sura El-Inširāh kao da je nastavak sure Ed-Duhā, *kao da je nadopunjuje*, kako to kaže Sejjid Kutb. (2000: 30/238) Poput sure Ed-Duhā, i sura El-Inširāh obraća se poslaniku Muhammedu, a.s. Obje sure isključivo se prvo njemu obraćaju, a potom i svim njegovim sljedbenicima, jer ono što se njemu savjetuje u Kur'anu, to se općenito odnosi i na sve muslimane.

Time dolazimo i do centralne teme ove sure – uzdizanje statusa Muhammeda, a.s., kako bi se on duhovno i psihološki utješio i ohrabrio. Naime, poslanstvo koje je on ponio na svojim plećima bila je velika promjena u njegovom životu. Na samom početku pozivanja u islam suočio se s velikim problemima: društvo koje ga je do tada cijnilo, poštovalo i čak prozvalo El-Emīn (Pouzdan, Vjerni), poslije Prve objave postalo je izrazito neprijateljsko prema njemu. Muhammed, a.s., počeo se suočavati s ponižavanjem, vrijeđanjem, ismijavanjem, izrugivanjem i prijetnjama. Ova početna faza u njegovom poslanstvu mora da je na njega djelovala obeshrabrujuće, deprimirajuće i uznemiravajuće. To ga je tištalo, pritiskalo mu grudi i osjećao

se potištenim. A posao i zadatak koji je bio pred njim zahtijevao je nesvakidašnju emocionalnu stabilnost i krajnju psihološku izdržljivost. Isti je slučaj i s vjernicima u svim vremenima.¹ U takvom stanju mu se objavljuju sure Ed-Duhā i El-Inširāh kao utjeha, podrška, ohrabrenje kako bi se mogao nositi sa zadatkom poslanstva, ali, istovremeno, i obznana njegovog posebnog, uzvišenog položaja kod Svevišnjeg Allaha.

¹ Ako nekoga na radnom mjestu nadređeni svakodneвно vrijeđa i ponižava na sve moguće načine, kako će se ta osoba osjećati? To bi na nju sigurno djelovalo deprimirajuće, osjećala bi se potišteno, tužno i to bi joj pritiskalo grudi. Takva osoba umanjila bi svoju radnu efikasnost i, također, ne bi to nadređenom nikada zaboravila!

1. Elem nešrah leke sadrek

(أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ)

Zar ti nismo raširili prsa tvoja? – Prvi ajet je u niječnoj formi skraćenog upitnog načina, što je stilski postupak kojim se naglašava i potvrđuje sadržaj rečenice (*el-istifhāmu t-takrīrijj*). Zato Al-Zamahšari kaže da ovdje kao da je rečeno: Šerahnā leke sadrek (شرحنا لك صدرك). (Al-Zamahšari, 2005: 1210) Slično tome je kada mi na bosanskom kažemo npr.: “Nisam li ti rekao da to ne radiš?” a, ustvari, time želimo reći: “Rekao sam ti da to ne radiš!” Ovaj stil primijenjen je i u suri Ed-Duhā. Također, ovim se postupkom intendiraju pobuditi i veća zahvala kod onoga kome su te riječi upućene.

Glagol *šereha*–*ješrehu*–*šerhun* (شرح يشرح شرح) znači: *otvoriti, proširiti, sačuvati, objasniti, protumačiti, ilustrirati, komentirati*; *šereha sadreh* s prijedlogom *bi* znači: *obradovati ili razvedriti*, a s prijedlogom *li* – *otvoriti dušu za*. (Muftić, 1997: 725) Riječ *šerb* (شرح) se u klasičnom i savremenom arapskom jeziku koristi u značenju komentara. Komentarom se, dakle, *otvara* značenje nečega što je bilo nejasno ili značenjski komplicirano.

Sadr (صدر) su *prsa* ili *grudi*; riječ *sadr* pojavljuje se 44 puta u Kur'anu. *Sadr* se također prikazuje kao mjesto emocija i unutarnjih stanja poput: želje, strasti, bijesa, straha i užasa. O *sadru* kao mjestu vjere ili nevjerništva govori se u suri En-Nahl (106: بِالْكَفْرِ صَدْرًا) – prema kojoj je osoba kadra otvoriti svoje srce (*sadr*) ka nevjerništvu (*kufri*) – ili u suri El-En'am (125): فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعْدُ فِي السَّمَاءِ *Koga želi Allah uputiti – On mu raširi grudi njegove za pokornost, a koga želi u zabludi ostaviti – On učini njegova prsa tijesnim i tegobnim kao da se penje na nebo, ili ajet iz sure Ez-Zumer (21): أَقَمْنَ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ* *Zar je isti onaj čija je prsa Allah raširio za pokornost, pa je on na svjetlu Gospodara svoga...?* – prema kojem je osoba kadra otvoriti svoje srce prema pokornosti – islamu.

Prema tome, na svim ovim mjestima *šerhu sadr* (شرح صدر – *otvaranje prsa*) ima metaforično značenje i podrazumijeva izuzetno zadovoljstvo vjerom kao stanjem i načinom života, iz kojeg proizlaze ljudska sreća i smirenje, te otklanjanje bilo kakvih prepreka koje priječe njezino ispravno razumijevanje. Muhammed, a.s., prima kur'ansku Objavu i on je u potpunosti razumije. Nadalje, *šerhu sadr* podrazumijeva i jačanje morala ili duha, tako da je osoba u stanju preuzeti bilo koji zadatak, ma koliko on bio težak i naporan, i, bez ikakvog oklijevanja, izvršiti ga. Musa, a.s., moli Svevišnjeg: قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي *Reče: 'Gospodaru moj, raširi mi prsa moja! I olakšaj mi zadatak moj!*

Većina klasičnih mufessira *šerhu sadr* je razumjela u tom smislu. Al-Tabari (2007: 10/8689) će kazati da je *šerb* ovdje 'otvaranje ka Uputi, vjerovanju u Allaha i spoznaji Istine'. Al-Mawardi (2012: 6/296) navodi da o sintagmi *šerhu sadr* imaju četiri mišljenja: a) islam; b) mudrost i znanje; c) strpljivost i podnošenje i 4) čuvanje Kur'ana i prava vjerovjesništva. Al-Zamahšari (2005: 1210) pojam *šerha* ovako objašnjava: “Proširili smo tvoja prsa tako da možeš podnijeti terete vjerovjesništva i poziva svim džinima i ljudima ili, pak, da možeš podnijeti neugodnosti koje će ti priređivati nevjernici tvog naroda i dr., ili: Proširili smo ih spoznajama i mudrostima koje smo u njih pohranili”. Abduhu (2007: 81) ukazuje da Arapi sintagmu *šerhu sadr* koriste u značenju slikovitog izražavanja stanja radosti i raspoloženja duše, te, potom, kaže: “Bog Svevišnji je raširio Pejgamberova prsa, izveo ga iz one (nedoumice) neprilike koja mu je tištala dušu, jer je, tražeći način da spasi svoj narod, udarao na otpor i tvrdoglavost svojih sunarodnjaka”. Muhammed el-Gazali (2003: 724) veli: “Svevišnji Allah mu je prsa učinio prostranim dajući mu znanje i odgoj”, argumentirajući to ajetom: وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ *i mudrost, i poučava te onome što nisi znao.* (En-Nisā', 113)

U nekim klasičnim komentarima Kur'ana susrećemo se s tumačenjem da se pod *šerhu sadr* misli na *šekku sadr* (شق صدر). Ova posljednja sintagma podrazumijeva doslovno otvaranje Muhammedovog, a.s., srca i njegovo ispiranje od strane meleka Džibrila. Ovo se, prema većini tradicionalnih izvora, dogodilo dva puta: u djetinjstvu i pred polazak na Miradž, kao vid posebne počasti koju mu je Svevišnji dodijelio. (v. Al-Rāzī, 1981: 32/2; Ibn 'Atiyya, 2001: 5/496; Ibn Džuzejj, 2014: 6/399; Hamidullah, 1990: 68, 138) Međutim, očigledno je, shodno navedenom razmatranju, da *šerhu sadr* ne znači doslovno već metaforičko otvaranje, odnosno širenje prsa.

2. Ve veda'nā 'anke vizrek

(وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ)

I skinuli s tebe teret tvoj – Glagol *veda'a* (وَضَعَ) prenosi sljedeća značenja: *staviti, položiti, metnuti, smjestiti, spustiti, ostaviti*; s prijedlogom *'an* – *oprostiti dio duga /dužnikul*. (Muftić, 1997: 3852) *Vizr* (وِزْر) je *težak teret* kojeg čovjek nije u stanju nositi zbog njegove težine. Također je i *haml* (حَمْل) *teret*, ali teret kojeg je čovjek u stanju nositi. Iz ovoga saznajemo da je *teret* vjerovjesništva na Poslaniku, a.s., bio ogroman i da mu ga je Svevišnji olakšao na poseban način kao vid Svoje blagodati prema njemu, jer je imao veliku želju da svoj narod popravi, ali i čovječanstvo u cjelini. Klasični komentari, pored navedenog, donose još dva tumačenja. U prvom, koje se prenosi od većine učenjaka,² pod *vizrom* se misli na grijeh, a njihovo *skidanje* jeste njihov oprost, a kao argument tome navode drugi ajet sure El-Feth: ...لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ *da bi ti Allah oprostio ranije krivice i one*

² Qatāda, Ibn Zayd, Al-Ḥasan i većina mufessira kažu da riječ *al-vizr* ovdje znači *al-dunūb* (grijesi), a u osnovi označava *tiql* (teret, težinu, breme), pa se grijesi porede s tim. (Ibn 'Atiyya, 2001: 5/496)

kasnije.³ U drugom se veli da je vizir Poslanikova, a.s., zbunjenost prije vjerovjesništva, jer je vidio svoj narod zalutalim, ali mu od Allaha, dž.š., nije došao jasan znak. U ovom slučaju bi *skidanje* imalo značenje dolaska vjerovjesništva, Upute i šerijata. (Al-Māwardī, 2012: 6/297; Ibn al-Ġawzī, 2009: 8/164; Al-Qurtubī, 1996: 29/106-107; Ibn Džuzejj, 2014: 6/399-400)

3. El-lezī enkada zahrek

(الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ)

Koji je pritiskao leđa tvoja – Enkada (أَنْقَضَ) znači: *tištiti ili pritiskati / leđa/ – tovar*. Također, znači i *pucketati /prstima/*. (Muftić, 1997: 1526). Ovaj glagol se koristi i za opisivanje pucketanja koljenima kod starijih osoba kada ustaju sa sedžde. *Zahr* (ظَهْر) su leđa. Dakle, *teret* na Poslaniku, a.s., je bio toliki da ga je pritiskao u mjeri da ga on jednostavno ne bi mogao nositi (jer bi mu *slomio leđa*). Ovdje, dakako, nije riječ o fizičkom već o duhovnom teretu. U terminima arapske stilistike ovo je *kināja* (alegorija) za težinu *tereta* kojeg je *nosio* Muhammed, a.s. Naime, Muhammed, a.s., i prije poslanstva traga za istinom i uviđa da je društvo u kojem živi utonulo u neznanje, nemoral, korupciju, pokvarenost, idolopoklonstvo, nejednakost. Sve to ga je žalostilo i stvaralo nemir u njegovoj osjetljivoj prirodi. A, onda, kada prima prvu Objavu, to mu daje snage za početak djelovanja, obavlja noćni namaz koji mu razgornim mir i smiruje ga. Potom slijedi jedno razdoblje prestanka Objave, ali on i dalje nastavlja svoj zadatak

iščekujući je. Taj *teret čekanja* u tom periodu prouzrokuje stegnutost u njegovim prsima, jer ga sugrađani, Kurejšije, vrijeđaju, zlostavljaju, govore mu da ga je njegov Gospodar napustio. (usp. Al-Zamahšari, 2005: 1210; Al-Baydāwī, 2000: 3/546; Abū Ḥayyān, 2010: 10/500; Al-Šabūnī, 1981: 3/575)

4. Ve refa'nā leke zikrek

(وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ)

I visoko ćemo uzdignuti spomen na tebe – Ovo je rečeno u vrijeme kada niko nije mogao ni zamisliti da će jedan pojedinac, sa svega nekoliko pristalica, biti poznat u cijelome svijetu i da će dosegnuti krajnju počast i poštovanje. I što su idolopoklonici Mekke više vrijeđali i progonili Muhammeda, a.s., njegov ugled je sve više rastao i njegovo ime dopiralo na sve strane tadašnjeg Arapskog poluotoka. To je povećalo radoznalost kod ljudi o njemu, pa i kod njegovih neprijatelja. Prirodno je da su ljudi postali znatiželjni o njemu: Ko je on? Čemu podučava? Šta novo donosi? Kakav je njegov karakter? Ko ga slijedi? I nakon što su ga ljudi istinski upoznali, situacija se promijenila.

Danas znamo da nema trenutka u toku godine, odnosno u 24 sata svakog dana, da se na jednom ili drugom mjestu u svijetu ne spominje Poslanikovo, a.s. ime. Eto u kojoj mjeri će biti uzdignut njegov spomen. U vrijeme objavljivanja ovog ajeta niko to nije mogao ni približno zamisliti! Iz sadašnje perspektive, mogli bismo kazati da je ovim ajetom Svevišnji najavio pobjedu islama

i Muhammeda, a.s., čime je ublažio njegovu zabrinutost i potištenost.

Tradicionalni komentari dat će objašnjenje da je Poslanik, a.s., spomen uzdignut time što se njegovo ime dodaje uz Allahovo u ezanu, ikamet, hutbi i Et-Tehijjatu, kao i na mnogim mjestima u Kur'anu. (Al-Ṭabarī, 2007: 10/8690; Al-Baydāwī, 2000: 3/546; Ibn Kaṭīr, 1996: 4/678-679; Al-Šawkānī, 2007: 1635; Al-Šabūnī, 1981: 3/576)⁴

5. Fe inne me'a l-'usri jusren 6.

Inne l-me'a l-usri jusra

(فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا)

Pa, zaista, s teškoćom je lahkoća / zaista, s teškoćom je lahkoća! – Nakon navođenja posebnih počasti i blagodati ukazanih i podarenih Muhammedu, a.s., Svevišnji Allah mu sada daje utjehu kao rezultat toga (naznačeno česticom *fe*). Dva puta se ponavlja da je *s teškoćom lahkoća*, čime se Poslanik, a.s., uvjerava, tješi i smiruje da teškoća ili teško vrijeme (*'usr*) kroz koje prolazi u svojoj poslaničkoj zadaći neće trajati zauvijek, zapravo, u skorijoj budućnosti zamijenit će je lahkoća (*jusr*), tj. bolja vremena. Ovdje se *teškoća* i *lahkoća* spominju kao da dolaze zajedno, istovremeno ili jedna za drugom, i time kao da se hoće kazati – *lahkoća* samo što nije došla, ona je tako blizu. U oba ajeta riječ *teškoća* se navodi s određenim članom (*el-'usr*), dok se riječ *lahkoća* (*jusr*) navodi bez određenog člana, čime se aludira na to da je *teškoća* jedna, a *lahkoće* dvije. Drugim riječima, iza svake *teškoće* dolaze dvije *lahkoće*!⁵

³ Al-Šabūnī (1981: 3/575) u svome tefsiru napominje da se pod grijesima ovdje ne misli na grijese (tj. velike grijeh) jer su poslanici bili zaštićeni od toga (*mašūmūn*). Ali, za one postupke Muhammeda, a.s., koje je on temeljio na svom vlastitom promišljanju (*iġtibād*), nekad je uslijedio Božiji ukor (i brzo Poslanikovo, a.s., pokajanje) kao u slučaju njegove dozvole munaficima da izostanu iz oružanog džihada kada su mu došli s nekom isprikom, ili uzimanja otkupa za zarobljenike s Bedra, ili njegova mrštenja u licu na slijepca koji mu je prišao. Ibn Džuzejj (2014: 6/400) u svome tefsiru navodi da

je Ĥariṭ al-Muḥāsibi rekao: "Grijesi vjerovjesnika su opisani jako teškim, mada su bili nezatni i oprošteni, zbog njihove velike brige i kajanja zbog njih. Oni su im izrazito teško padali jer su vjerovjesnici posjedovali veliki strah prema Allahu, a ti grijesi su kod Allaha bili lahkī".

⁴ Ibn Kaṭīr (1996: 4/678) u svome tefsiru navodi od Abū Sa'īda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Došao mi je Džibril i rekao: 'Moj i tvoj Gospodar pita kako da uzdigne spomen na Tebe?' Odgovorio sam: 'Allah najbolje zna', a Džibril reče (da je Svevišnji rekao): 'Kada se Ja spomenom, spomenut ćeš

se i ti zajedno sa Mnomo!'". Ibn Kaṭīr (4/678), također, navodi sljedeće stihove pjesnika Ibn Ṭābita: "Najplemenitiji od svih je Pečat vjerovjesništva koji sija Allahovim svjetlom i svjedoči. /Bog je ime Vjerovjesnikovo stavio uz Svoje kad mujezin pet puta poziva i svjedoči. /Da bi ga proslavio, iz Svoga je imena izveo njegovo. Vlasnik Prijestolja je hvaljen, a Muhammed pohvaljen".

⁵ Ibn Ġariir prenosi da je Al-Ḥasan rekao: "Kada je objavljen ajet: إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Radujte se, dolazi olakšanje; jedna teškoća neće savladati dvije lakhoće!'". (Al-Suyūṭī, 213)

Da su *lahkoće* dvije, odnosno da je ovdje u fokusu *lahkoća*, pokazuje i gramatika ovih ajeta: u oba ajeta nalazi se čestica *inne* (zaista) nakon koje, prema gramatici arapskoga jezika, dolazi riječ u akuzativu i koja otkriva na čemu je naglasak – a ovdje je to riječ *jusren* – *lahkoća*. Postoji i mišljenje da se prva *lahkoća* odnosi na dunjaluk, a druga na ahiret. (Al-Zamahšari, 2005: 1210; Ibn al-Ġawzi, 2009: 8/164-165; Ibn 'Atiyya, 2001: 5/497; al-Šawkāni, 2007: 1635)

6. Fe izā feragte fensab

(فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ)

A kada završiš, uspravi se i iscrpi – *Ferega* (فَرَغَ) znači: biti slobodan, nezauzet, tj. nakon nekog posla. Znači: Muhammedu, a.s., kaže se da, kada završi sa svojim obavezama koje se odnose na njegovo, npr., svakodnevno pozivanje u vjeru, ili razgovaranje s Kurejšijama, ili podučavanje onih koji su mu se pridružili, ili, pak, na bilo šta drugo što ga okupira od dunjalučkih poslova i obaveza, neka se, onda, uspravi i iscrpi! Naime, glagol *nesabe* (نَصَبَ) na arapskom znači: izmoriti, iscrpiti, iznuriti, a znači i: podignuti, uspraviti

i okrenuti. (Muftić, 1997:1495) No, u komentarima Kur'ana evidentira se više značenjskih intencija glagola *fensab*, pa se navodi: 1) kada obaviš obavezne farz namaze, posveti se noćnom namazu (*kijāmu l-lejl*); 2) kada završiš namaz, posveti se dovi; 3) kada završiš džihad protiv svojih neprijatelja, iscrpi se u ibadetu svome Gospodaru; 4) kada završiš s dunjalučkim poslovima, posveti se ahiretskim poslovima. (Al-Ṭabari, 2007: 10/8691-8693; Al-Māwardi, 2012: 6/297; Ibn al-Ġawzi, 2009: 8/165; Al-Qurtubi, 1996: 20/109) Sva ova mišljenja mogu se uzeti u obzir, a mi dajemo prednost prvom mišljenju, tj. da se *fensab* odnosi na noćni namaz (*kijāmu l-lejl*). Poslanikova, a.s., dnevna aktivnost ogledala se u pozivanju u islam, a njegova noćna aktivnost bila je – namaz. I on mu je, ustvari, bio odmor. Odmor mu je, dakle, bio razgovor s Njegovim Gospodarom. I ovo govori o njegovoj neprestanoj posvećenosti Gospodaru svjetova.

7. Ve ilā Rabbike fergab

(إِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ)

I samo se Gospodaru svome posveti – Glagol *regibe* (رَغِبَ) – odakle se

derivira imperativ *fergab* – znači: posvetiti se nekome s ljubavlju. O njegovoj posvećenosti Gospodaru s ljubavlju svjedoči nam njegov način života sačuvan u sunnetu. Također, sam život Muhammeda, a.s., svjedoči, a o tome govori i ova sura, da je njegov život bio savršena ravnoteža: danju se susretao s ljudima i rješavao razna pitanja, a noću bi se osamljivao i posvećivao svome Gospodaru.

Zaključak

Kao trajne lekcije koje možemo spoznati i naučiti iz sadržaja sure El-Inširāh izdvojiti ćemo sljedeće: 1) musliman treba biti zadovoljan onim što jeste i biti otvoren za život; 2) kada se nađe u životnim teškoćama, problemima i brigama ne treba se osjećati neraspoloženo i deprimirano; 3) u svakom poslu misliti na Gospodara i od njega konstantno tražiti pomoć; 4) ne treba osjećati *teret* onoga što radi; 5) treba biti spreman na izazove i poteškoće uz svijest da će pomoć i podrška doći od Svevišnjega Allaha; 6) muslimani se trebaju međusobno ohrabrivati i jedni drugima davati podršku.

Literatura

- Abduhu, Muhammed (2007). *Tefsir Amme Džuza*. Sarajevo: El-Kalem.
- Asad, Muhammed (2004). *Poruka Kur'ana*. Sarajevo: El-Kalem.
- Bint al-Šati' (2017). *Al-Tafsir al-bayāni li al-Qur'an al-karim*. Cairo: Dār al-ma'arif.
- Al-Baydawī (2000). *Anwār al-Tanzil wa asrār al-ta'wil*. Beirut: Dār al-rušd.
- El-Gazali, Muhammed (2003). *Tematski tefsir kur'anskih sura*. Sarajevo: Obzorja.
- Hamidullah, Muhammed (1990). *Muhammed a.s. Život*. Knjiga I. Sarajevo: El-Kalem.
- Ibn 'Atiyya (2001). *Al-Muḥarrar al-waġiz fi tafsir Kitāb al-'aziz*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Ibn Džuzejj (2014). *Olakšani komentar Kur'ana 6*. Preveo s arapskog jezika Nedžad Ćeman. Sarajevo: Libris.
- Ibn Kaṭir (1996). *Tafsir al-Qur'an al-'azim*. Kuwayt: Ġam'iyya ihyā' al-turāṭ al-islāmi.
- Al-Qurtubi (1996). *Al-Ġāmi' li ahkām al-Qur'an*. Cairo: Dār l-hadiṭ.
- Al-Māwardi (2012). *Al-Nukat wa al-'uyūn*. Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Muftić, Teufik (1997). *Arapsko-bosanski rječnik*. Sarajevo: El-Kalem.
- Al-Rāzi, al-Fahr (1981). *Tafsir al-Fahr al-Rāzi*. Beirut: Dār al-fikr.
- Al-Šabūni (1981). *Šafwa al-tafsir*. Beirut: Dār al-Qur'an al-karim.
- Al-Suyūti (s.a.). *Lubāb al-nuqūl fi asbāb al-nuzūl*, Beirut: Dār al-kutub al-'ilmiyya.
- Al-Šawkāni (2007). *Faṭḥ al-Qadīr*. Beirut: Dār al-ma'rifa.
- Al-Ṭabari (2007). *Ġāmi' al-bayān 'an ta'wil āy al-Qur'an*: Cairo: Dār al-salām.
- Al-Zamahšari (2005). *Tafsir al-Kaššaf*. Beirut: Dār al-ma'rifa.

الموجز
سورة الانشراح
المير فاتيتش

سورة الانشراح أو سورة الشرح، هي السورة ٤٩ في القرآن الكريم، نزلت في مكة المكرمة، والترتيب الزمني لنزولها هو الثاني عشر. أنزلت بعد سورة الضحى مباشرة، وكأنها أنزلت مكملتها لها في المضمون. تخاطب سورة الانشراح مثل سورة الضحى النبي محمدا صلى الله عليه وسلم وكل أتباعه. إن المواضيع الرئيسية في هذه السورة هي رفع منزلة محمد صلى الله عليه وسلم، مواساة وتشجيعا له روحيا ونفسيا، لأن المهمة التي كُلف بها أحدثت تغييرا كبيرا في حياته، فقد نال من المعرفة ما لا يستطيع عقل بشري آخر إدراكه. وفي بداية دعوته إلى الإسلام، واجه مشاكل كبيرة، فقد أصبح المجتمع الذي كان يقدره ويحترمه شديد العداء له. لا بد أن المرحلة الأولى من رسالته كانت محبطة ومثبطة للهمة ومزعجة، مما جعله يتألم ويحزن، وكان أداء الرسالة التي كُلف بها يتطلب استقرارا عاطفيا استثنائيا وقدرة تحمل نفسي شديدة. وهو في هذه الحال أنزلت عليه سورتا الضحى والانشراح، مواساة وتأريدا وتشجيعا، حتى يتمكن من أداء الرسالة، وفي الوقت ذاته تليغا له بمكانته الخاصة والجليلة عند الله سبحانه وتعالى.

الكلمات الرئيسية: سورة الانشراح، الشرح، شرح الصدر، محمد صلى الله عليه وسلم.

Summary

SURA AL-INSHIRĀH: OPENING UP
OF/EXPANDING THE CHEST

Almir FATIĆ

Sura Al-Inshirāh or Sura Ash-Sharh is the 94th surah of the Qur'an. It was revealed in Mecca as the 12th surah in chronological order of the revelation. It followed immediately after the revelation of the surah Ad-Duhā, and it seems to be contextually complementing it. Just like the surah Ad-Duhā, surah Al-Inshirāh is primarily directly addressing the Messenger Muhammad s.w.s., and then all his followers. The central theme of the surah elevates the status of Muhammad s.w.s. giving him a spiritual and psychological consolation and encouragement. Revelation was a big burden placed on his chest bringing a tremendous change to his life. He became a beholder of vast Knowledge which no other human mind could comprehend. At the very initial stage of inviting people to Islam he faced many challenges: the society that until then appreciated and respected him turned now to be very hostile. This initial stage of prophet-hood must have had a very discouraging, disturbing effect on him. However, the task entrusted upon him required an outstanding emotional stability and extreme psychological endurance. Such was his state when surahs Ad-Duhā and Al-Inshirāh were revealed to him, as consolation, comfort, support and encouragement which he needed at the moment in order to continue the mission, but at the same time it discloses the distinctive, elevated place that he was granted by the Almighty Allah.

Key words: 94th surah, Ad-Duhā, Al-Inshirāh, Ash-Sharh, *šerh sadr*, expanding of the chest, Muhammad, a.s.